

Bağımlı Kentleşme ve Derin Yoksulluk

Gökhan Ofluoğlu¹

Özet

Kentleşme kavramsal ve fonksiyonel olarak toplumsal ve iktisadi yapıyı biçimlendirmede önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak özellikle az gelişmiş ülkelerde görülen mekânsal olarak büyüme görülürken, kentsel olanakların aynı oranda büyümediği bağımlı kentleşme, bazı kesimler açısından zenginlik sağlarken, toplumun büyük çoğunluğu için yoksulluğu derinleştirici sonuçlara yol açmaktadır. Bağımlı kentleşme ile az gelişmiş ülkelerin toplumsal gruplarından bazıları lüks mekanlarda yaşarken, bazı toplum gurupları kentin kenar mahallelerinde yaşama tutunmaya çalışmaktadır. Gelir dağılımdaki adaletsizlikten kaynaklanan iktisadi ve sosyal sorunlar giderek artmaktadır. Böylece ortaya metropolitan olarak nitelendirilen devasa bir kent ortaya çıkmaktadır. Ancak kentleşme uygulamalarının insani ölçөгünden çok farklı bir şekilde sahte bir kentleşme ortaya çıkmaktadır. Azgelişmiş ülkelerde gelişme olduğu söylenen metropolitan kentler, alan kullanımında değışimlerin gözlendiğı dengesiz bir yapılaşmanın bulunduğu alanlara dönüşmüştür. Ancak hem mekânsal hem de görsel olarak yoksul kesimlerin yerleşimleriyle bütünleşmeyen, lüks konut ce rezidanslara dayanan kentleşme plansız bir kentleşmeye yol açmaktadır. Sanayi ve hizmetlerdeki yeni yapılanmalar, işgücünün hareketliliğı, haberleşme sistemlerinin durumu, mekânsal farklılaşma giderek derinleşerek artmıştır. Böylece gelir dağılımdaki eşitsizliğe paralel olarak, Bağımlı kentleşme derin yoksulluğu da beraberinde getirmiştir. Bağımlı kentleşmenin görüldüğü kentlerde toplumsal sınıflar arası ayrım keskinleşmiş ve mekânsal olarak toplumsal katmanları kutuplaşmış bir kentsel yapı meydana gelmiştir. Bu çalışmada, bir taraftan hızlı ve çarpık kentleşme ve konut politikalarının ve bağımlı kentleşmenin azgelişmiş ülkelerdeki metropoliten kentler üzerindeki insani ve çevresel etkileri incelenmiş; diğer taraftan da bu politikaların sonucu olarak meydana gelem, derin yoksulluk, eşitsizlik, gibi bağımlı metropoliten kent sakinlerinin karşı karşıya kaldığı 1 sorunlar genel bir çerçeve içinde incelenmiştir.

1 Doç.Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi, gofluoglu@yahoo.com, ORCID No:0000-0002-4909-1113

1.Giriş

Bilgi toplumu çağını yaşadığımız günümüzde insanların yaşam kalitesine, bir başka deyişle beklentilerine uygun bir yaşam düzeyine uygun olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Günümüz dünyasında dünya yüzeyinde yaşayan her beş kişiden birinin yoksul olduğu gerçeğini göz önünde bulunduracak olursak, yoksulluk günümüzün em önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Dünya üzerinde giderek artan bölgesel sorunlar, iç savaşlar, gelir dağılımı adaletsizliği gibi sorunlar yoksulluğu giderek derinleştirmekte ve yoksullukla mücadele politikalarının önemini arttırmaktadır (Es ve Güloğlu, 2004, s.79).

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerde giderek artmakta olan yoksulluğa paralel olarak, bozulmuş bir iktisadi yapı ile sömürülmekte olan ve üzerinde iktisadi yönden hakimiyet kurulan bu ülkelerde, farklı bir kentsellik de oluşmaktadır. Bağımlı kentleşme ilgili ülkelerin değişik rolleri kapsamında kurumsal sınırlar kapsamında işlemekte ve bağımlılıkla şekillenen bir yapının ortaya konulması ile başlamaktadır. Bağımlı kentleşmede toplumlar arasındaki ilişkilerin eşitsiz olduğu kabul edilmiştir. Toplumlar arasındaki eşitsiz ilişkiler toplumdaki üretim sisteminin ve toplumsal sınıf ilişkilerinin de bir araya gelmesi çerçevesinde yeni bir örgütsel yapıyı da ortaya koymaktadır (Bahçeci Başarmak, 2020, s.218; Castells, 1979, s.43).

Bağımlı kentleşme olarak nitelendirdiğimiz kentsel süreçte düzensiz bir gelişme sorunu meydana gelmektedir. Az gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde yaşanan aşırı kentsel büyüme, söz konusu ülkelerdeki bağımlı kentsel alanlarla, diğer bölgeler arasındaki farklılıkların doğmasına yol açmaktadır. Bağımlı kentleşmenin ortaya çıktığı alanlarda derin yoksulluk, maddi eşitsizlik, gelir adaletsizliği, kentsel işsizlik yaygın olarak görülmektedir (Castells, 1979, s.44).

Bu çalışmada Bağımlı kentleşmenin neden olduğu kentsel yoksulluk sorununun gelişimi ve nedenleri üzerinde çeşitli görüşler ortaya konulmaktadır.

2.Bilgi Toplumu ve Yoksulluk

Küreselleşme çağını yaşadığımız günümüz dünyasında bilgi toplumu olarak nitelendirilen yeni bir döneme girilmiştir. Bilgi toplumu düzeninde bilgi farklı şekillerde toplumsal yapıyı ve üretim ilişkilerini de biçimlendirmektedir. Bilgi aynı zamanda ticarileşmiş ve günümüz iktisadi yapısında yeni bir sektörün oluşmasına da yol açmıştır. Bilgi toplumunun temel toplumsal yapıya hakim olması ile birlikte kentler de toplumsal ilişkiler yönünden yeni bir konuma ulaşmıştır. Bilgi toplumunda bilgisayar

teknolojileri her alanda iktisadi ve sosyal yapının hakim unsuru haline gelmişlerdir (Erkan, 1994, s.72).

Küreselleşme, Bilgi toplumunun toplum yapısına hakim olması sonucunda kentler birçok sorunun da kaynağı haline gelmektedir. Toplumsal, siyasal ve iktisadi güçler kentlerde yoğunlaşmaktadır. Aşırı stres, bağımlı kentleşme kentlerde yaşayanların yaşam kalitesinde önemli ölçüde azalmaya neden olmuştur. Kentler aynı zamanda bilginin üretildiği ve dağıtıldığı merkezler haline de gelmişlerdir (Es ve Güloğlu, 2004, s.80).

İnsanların kentsel yapıya uyum sağlaması anlamına gelen kentleşme genel olarak bir nüfus grubunun görece daha büyük bir nüfus grubu ile bütünleşmesi anlamına gelmektedir. Kentleşme ile birlikte ortaya çıkan toplumsal değişimin sonucunda insan ilişkileri, değer yargıları ve davranışlarında da değişiklikler olması beklenmektedir(Keleş, 1980, s.70).

Kentleşme ile kırsal alanlardan, kentsel alanlara göç eden kimselerin kente uyumunu engelleyen birçok etken bulunmaktadır. Bu nedenler, bağımlı kentleşmenin de etkisi ile ortaya çıkmaktadır. Kente göç edenlerin sosyo-kültürel yapısı, kentin yapısı ve kuralları, kentin sahip olduğu kültürel düzey, kırsal kültürün kentsel değerlerle ve kültürle çatışması, göç eden kesimin karşılaştığı işsizlik ve geçim sıkıntısı giderek derinleşen yoksulluğun en önemli nedenlerindedir((Es ve Güloğlu, 2004, s.89).

3.Bağımlı Kentleşme ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan kentsel süreçler, dışa bağımlılık ilişkisinin bir yansıması olarak bağımlı kentleşme şeklinde mekânsal karşılığını göstermiştir. Üçüncü dünya ülkelerinde yaşanmakta olan bağımlı kentleşme aynı zamanda düzensiz bir gelişim problemini de ortaya koymuştur. Bu ülkelerdeki aşırı ve düzensiz kentsel gelişim kırsal alanlarla, kentsel alanlar arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkların da giderek yükselmesine neden olmaktadır. Bağımlı kentleşme, bağımlı kentleşme, bağımlı kapitalizm aracılığıyla yüksek düzeyde kentsel işsizliğin artmasına, yoksulluğun derinleşmesine, marjinal kesimin büyümesine ve gelir adaletsizliğindeki yüksek artışa neden olmaktadır (Castells, 1979, s.44-48).

Geçtiğimiz yüzyılda ortaya çıkan sömürgecilik hareketleri üçüncü dünya ülkelerinin bazı kentlerinin yapay olarak çok fazla büyümesine neden olmuştur. Bağımlılık ilişkisinin sonucu olarak üçüncü dünya ülkelerinin bazı kentleri bağımlı oldukları merkezlere kaynak aktaran merkezler durumuna gelmişlerdir. Hongkong, Calcuta, Mumbai, Sao Paolo gibi üçüncü dünya ülkelerinin kentleri iş adamlarının ziyaret ettiği iktisadi yönden gelişme

düzeylerinin çok ötesinde daha büyük metropol kentler durumuna gelmişlerdir(Keleş, 2016, s.212).

Kentleşme biçimleri genel olarak endüstri devriminden sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Geçtiğimiz yüzyılın başlarında Fordist üretim biçiminin yürürlüğe girmesiyle değişim süreci başka boyutlara taşınmıştır. Fordist üretim biçimi çerçevesinde az gelişmiş bölgelerde vasıfsız emek yoğunlaşırken, vasıflı işgücünün merkezi gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığı görülmüştür(Aslanoğlu, 2000, s.95-96).

Bağımlı kentleşmenin kaynağını oluşturan bağımlılık ilişkisi, bütünüyle merkez ülkelerin menfaatlerine göre şekillenerek, az gelişmiş ülkelerin metropol kentleri üzerinden kurulmaktadır. Az gelişmiş ülkedeki artık ürün, merkez ülkelere gönderilmektedir. Bu şekilde az gelişmiş ülkenin metropol kenti

ulusal artığın toplanma merkezi haline geldiğinden ayrıca kendine bağlı alt merkezler oluşturmakta ve ülke içinde bağımlılık ilişkisinin kurulmasına neden olarak bölgesel ve kentsel eşitsizlikleri güçlendiren bir etki yapmaktadır. Böylece dışa bağımlı bir ekonomi kentleşme biçimini etkileyerek bölgesel düzeyde farklılıklara sebep olmaktadır. Bu tip bölgelerde özel ve yabancı kuruluşlar ağır sanayi yatırımlarından ziyade lüks tüketim malları, küçük sanayi ve hizmet sektörüne dayalı şekilde kentleşmeye neden olmaktadır(Keleş, 2014, s.39). Az gelişmiş ülkede kentleşme sürecine paralel olarak modern bir kesimde oluşmaktadır. Ancak modern kesimin gelişme hızı işgücü arzını karşılamaktan uzaktır. Bu durum az gelişmiş ülkelerde gecekondulaşmanın yaygınlaşmasına da yol açmaktadır(Castells, 1979, s.54-55).

20. yüzyılın bir başka deyişle Fordist üretim biçiminin bir yansıması olarak görülen bağımlı kentleşme az gelişmiş ülkelerde farklı biçimlerde varlığını sürdürmektedir. İş bölümünün zamanla merkezlere yönelmesi sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan kentsel merkezler arasındaki bağımlılık ilişkisi azalarak, farklı biçimlerde görülmeye başlanmıştır(Bahçeci, 2018, s.43).

Kapitalist sistem farklı coğrafyalarda hareket kabiliyetini arttırarak küresel sermayenin güçlenmesine ve ekonomik eşitsizliklerin artmasına yol açmıştır. Küresel ekonomik sistemin her alanında dengesizlik ve eşitsizlik kendini göstermiş ve her türlü değer ticari bir metaya dönüşmüştür (Yıldırım, 2006: 14).

Az gelişmiş ülke kentlerinin gelişimine yön veren temel etken bu kentlerin küresel ekonomi içinde, yabancı sermaye ve ticari yatırımlar ölçeğinde gelişen

ve bağımlılık temelinde biçimlenen rolleri olmaktadır. Gelişmiş ülkeler genel olarak yatırımlarını az gelişmiş ülkelerde gerçekleştirerek işgücü maliyetlerini azaltmaya çalışmaktadır. Az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru akış söz konusu olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde artık değer , üretimin daha da artması için ticari süreçlere yönlendirilmektedir. Bir süre sonra artık değerın dolaşımını sağlayacak piyasa bulma sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mevcut üretim ilişkileri çerçevesinde talep ve arz dengesinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Bu nedenle kapitalist sistemin devamlılığının sağlanması için uzun dayanma gücüne sahip olan ürünler ve yerler yerini artık daha kısa ömürlü ürünler ve yerlere bırakmaya başlamıştır. Az gelişmiş ülkelerde görülen ve sürekli devam eden inşaatlar, bina yıkımları, kentsel dönüşüm projeleri, bağımlı kentleşmenin günümüzdeki görünümüdür(Harvey, 2012, s.415). Post fordist dönemdeki bağımlı kentleşme böylece hiç bitmeyen inşaat ve kentsel dönüşüm projeleriyle gündeme gelerek, engelsiz bir şekilde artığın dolaşımına zemin hazırlamaktadır(Bahçeci Başarmak, 2020, s.224).

Kentleşme genel olarak endüstrileşme ile birlikte olmaktadır. Ancak azgelişmiş ülkelerde iki süreç birlikte yürümektedir. Azgelişmiş ülkelerde gecekondulaşma ile birlikte şehirler hızla büyümektedir. Ancak şehirlerin büyümesine karşılık giderek artan nüfus işsizlik sorunu ile karşılaşmakta, bunun yanısıra kayıt dışı ekonominin sorunları ile karşılaşmaktadır(Cerimovic, 2011, s.39). Böylece bağımlı kentleşmenin etkisiyle sanayileşmeye paralel bir kentleşme deneyimi yaşamayan ülkelerdeki kentleşme süreci sahte kentleşme olarak da adlandırılmaktadır(Karabulut, 2023, s.8). Kentleşme doğru bir şekilde planlanmadığı takdirde tıkanıklığa, suç oranlarının yükselmesine, endüstriyel kirlilik düzeyinin artmasına, toplumsal ayrımcılığa ve giderek artan gelir adaletsizliğine yol açabilmektedir. Bu durum da yoksulluğun giderek daha da derinleşmesine yol açmaktadır(WSR, 2020: 115).

4.Bağımlı Kentleşme ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Bağımlı kentleşme çeşitli kanallar yoluyla gelir dağılımı üzerinde farklı sonuçlara yol açabilmektedir. Kentleşme dengeli ve olumlu bir şekilde gerçekleştiğinde gelir dağılımı üzerinde olumlu sonuçlara yol açabilirken, sadece mekânsal ve dengesiz bir büyüme ile sonuçlandığında gelir eşitsizliğine yol açabilmektedir. Kentleşme, planlı ve dengeli gerçekleştiğinde eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesinde artışa neden olabilirken, yoksulluk ve gelir dağılımında dengelyi de sağlayabilmektedir. Buna karşılık gecekondulaşmanın artması plansız ve dengesiz bir kentleşme gelir dağılımında adaletsizliğe yol açmasının yanısıra yoksulluğunda derinleşmesine yol açmaktadır. Kentleşme toprak/emek oranında bire artışa neden olarak kırsal bölgelerdeki üretim

faktörleri üzerindeki baskıyı düşürebilmektedir. Kırsal alandaki çiftliklerin hacminin artması, yoksul durumdaki çiftçilerin kırsal bölgelerdeki üretimde ölçek ekonomilerinden faydalanmalarını sağlayabilmektedir (Karabulut, 2023, s.35). Böylece kırsal bölgelerde kişi başına düşen kırsal gelirin yükselmesi söz konusu olabilmektedir. Dış ülkelerde çalışanların kırsal bölgelerdeki gelir transferleri gelir düzeyinin yükselmesini sağlayabilmektedir. Kentlere göç eden aile bireyleri, kırsal bölgelerde yaşayan akrabalarına para transfer ettikleri takdirde potansiyel olarak kırsal bölgelerin gelir düzeyi de yükselmektedir. Ayrıca kırsal yerleşimlere geri dönen göçmenlerin getirdiği beceri, tecrübe, tasarruf ve girişimcilik düzeyi, risk alma potansiyeli tarım dışı çalışmaları da olumlu yönde etkilemektedir(Wan, Zhang, Zhao,2022, s.6; Lall, Selod, Shalizi, 2006, s.7). Bağımlı kentleşmenin yol açtığı sorunlardan biri de kentsel suç oranlarında yükseliştir. Bunun yanısıra sosyal dışlanmışlık ve ayrımcılık düzeyinde yükselme, gelir dağılımında bozulmaya da rastlanmaktadır(WSR, 2020, s.115).

Kentleşme ile gelir dağılımı adaletsizliği arasındaki pozitif yönlü ilişki emek arzındaki artış ve ücret politikaları yoluyla ifade edilebilir. Kentleşme oranlarındaki yükselme dış ve iç göç olgusu ve kentsel bölgelerdeki yüksek doğum artışları görülmektedir. Uluslararası göç hiç kuşkusuz ulusal ekonomiler yönünden baskıya neden olmaktadır. Kentsel bölgelerdeki emek arzı düzeyindeki yükseliş emek piyasası yönünden de rekabetin artmasına neden olmaktadır. Vasıfsız düzeydeki emek arzındaki yükselme, işgücünü alt düzeydeki düşük ücretli işlere doğru yöneltebilmektedir. Bu durum ülkenin yerlisi olan işgücünün, emek piyasasındaki durumunu negatif yönde etkileyebilmektedir. Dış göçlerin emek piyasasına adaptasyonu daha düşük ücretler ve istihdam düzeyinde meydana gelen düşük oranlarla ifade edilmektedir. Bu durum ulusal ekonomiler yönünden oldukça büyük sosyal problemlere neden olmaktadır. Ayrıca daha uzun vadeli bir bakış açısıyla konuya baktığımızda emek piyasası yönünden bu durum, göç edenlerin çocuklarını da yakından ilgilendirmektedir(Jean, 2007, s.20; Karabulut, 2023, s.54).

Bağımlı kentleşmenin yol açtığı gelir adaletsizliklerinin giderilmesi açısından uluslararası kuruluşlar yoluyla gelir adaletsizliğinin azaltılmasına yönelik çeşitli düzenlemeler yapılabilir. Bu açıdan iktisadi, maliye ve sosyal politikalar yoluyla gelir dağılımının düzeltilmesine yönelik düzenlemeler yapılabilir. Böylece eşitsizlik derecesi azaltılabilir. Bunun yanısıra ayrımcı politikalar ve yasal düzenlemeler düzeltilerek uygun iktisadi politikalar ve hareketler özendirilebilir. Bu şekilde eşitsizliğin azaltılması sağlanabilir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ile iktisadi büyüme arasındaki ters yönlü ilişkinin gelir adaletsizliğini yükselttikten sonra belli bir değerden ulaşınca

İktisadi büyümedeki yükselmenin gelir eşitsizliğini azalttığı görülmektedir. İktisadi büyüme ile birlikte iş çevrelerinde yatırım yapma kapasitesine sahip olanlar için farklı yatırım imkanları ortaya çıkmaktadır. Yeni yatırım olanakları servet sahibi olanlar açısından, servetlerini daha da yükseltme imkanı sağlayacağından gelir dağılımındaki adaletsizliği arttıracaktır. Öte yandan kentlerde kırsal yerleşim bölgeleriyle karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde ücret olanakları bulunduğundan kırsal bölgelerden, kentsel alanlara göç durumu ortaya çıkacaktır. Ancak bu durum kentsel bölgelerde de emek arzının artması nedeniyle ücret düzeyini düşüreceğinden gelir eşitsizliği de artacaktır. Teknolojide meydana gelen sürekli değişimler, kentsel alanlara göç eden işgücünün yeni teknolojilere uyum sorunu yüzünden gelir dağılımındaki dengesizliği daha da yükseltmektedir. Ulusal ekonomi yönünden ortalama belirli bir gelir seviyesine ulaşıldığında, iktisadi büyümede meydana gelebilecek bir yükselişin demokratikleşme ve sosyal refah devleti uygulamaları ile iktisadi yönden eşitsizliği azaltması beklenebilecektir(Alamanda, 2021, s.3; Barro, 1999, s.3; Barro, 2000, s.7).

Bağımlı kentleşmenin olumsuz etkilerini azaltabilmek için vasıflı işçi sayısının artırılması ve mesleki eğitime önem verilmesi gerekmektedir. Böylece iktisadi büyümeye katkı sağlamış olacak ve böylece gelir dağılımındaki eşitsizlik önemli ölçüde azaltılabilecektir. Az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik oranı ile gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişki incelendiğinde işsizlik oranındaki artışın gelir grupları arasındaki farklılığı yükselttiği görülecektir. Bu nedenle işsizliğin azaltılmasına yönelik sosyal destek programlarını da devreye sokulması önem arz etmektedir(Karabulut,2023,s.56).

5.Bağımlı Kentleşmenin Mekansal ve İnsani Sonuçları

Kentsel açıdan lüks yapılaşmasının ve kentsel tüketimin tüketimin ortaya çıkardığı sonuçlardan biri de kent içindeki çelişkilerin ve yaşam kalitesi ve düzeyi açısından görülen belirgin farklılıklardır. Az gelişmiş ülke kentlerinin kentsel mekanlarında çok sayıda yoksul ve gecekondulu nüfusun bulunmasına karşılık, lüks bir metropol imajı sunulmaya çalışılmaktadır. Böylece bu tip kentlere yeni modern bir vizyon yüklenmeye çalışılmaktadır(Yücel, 1996, s.35).Bağımlı kentleşmenin etkisindeki kentlerde egemen sınıfın lüks mekanlarda yer alırken, kenar mahallelerinde emek sahibi yoksul kesimin yaşadığı görülmektedir. Lüks mekânsal alanlara sahip olan kentler, satın alma gücü düşük düzeyde olan kesimleri fazla ilgilendirmemektedir. Çünkü alım gücü düşük olan kesimlerin kendilerini özgürleştirici faaliyetlere yönelebilecekleri, içeriği doldurulacak bir boş zamanları bulunmamaktadır. Böylece gecekondulu mahallelerinin oluşması toplumsal sınıfların tasnif edilmesini de kolaylaştırmıştır. Kent merkezlerinde üst düzey gelir grupları

bulunurken, kentin merkezinden uzaklaştıkça daha alt düzey gelir gruplarının yer aldığı görülmüştür(Laborit, 1990, s.139-140).

Bağımlı kentleşmenin yol açtığı bu toplumsal sınıf oluşmasının doğal bir sonuç olduğunu söyleyen Harvey'e göre, Metropolitan ekonominin bizzat kendi bünyesinde yoksul kesimlerin giderilemeyen gereksinimlerinden oluşan büyük çapta potansiyel bir talep olduğunu söylemektedir. Harvey konuyla ilgili Marksist kuramlara atıfta bulunmaktadır. Buna göre alt gelir gruplarının çift yönlü bir foksiyonu bulunmaktadır. Ücretle ilgili tartışmalarda işgücü bir taraftan potansiyel bir tehlike olarak görülebildiği gibi, diğer taraftan Marksın kuramında da belirttiği gibi yedek sanayi ordusu olarak da görülebilir. Marx, sermaye birikimi ile artık nüfus üretimini birbirine dayalı bir şekilde sosyal bir mekanizmanın analizini yapmaktadır. Yedek sanayi ordusu gelecekte çalışma hayatına katılabilecek olan gruplardır. Buna karşılık ileri metropolitan şehirlerde gelecek dönemlerde işgücüne katılma şansı az olan kesimlerde derin yoksulluğa daha fazla rastlanacaktır. Çalışma hayatına katılması mümkün görülmeyen bu guruplar yaşamlarını devam ettirebilmek için hükümetlerin sosyal yardımlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kesimler hükümet politikaları aracılığı ile mevcut talebin yönlendirilmesinin bir aracı olarak görülebilirler. Bu nedenle yoksul kesimler, kapitalist ekonomiler açısından denge sağlayıcı araçlar gibi kullanılabilirler. Kapitalist toplumlarda gelir dağılımı genel olarak belli bir çerçeve içinde yapısal olarak belirlenmiştir. (Fırat, 2014, s.54).

Bağımlı kentleşmenin olumsuz sonuçlarından biri de farklı toplumsal sınıfların aynı mekanı paylaşmalarının kentsel güvenlik sorununu da ortaya çıkarmasıdır. Derin yoksulluktan kaynaklanan birçok suç türü kentsel mekanda görülmektedir. Yerel yönetimleri, kentsel güvenlik sorunu doğrudan ilgilendirmektedir. Bunun yanı sıra güvenlik teşkilatı ve özel güvenlik hizmetlerinin giderek yaygınlaşmasıyla bağımlı kentler polis toplumuna dönüşebilmektedir. Dolayısıyla Bağımlı kentleşme ve suç oranlarındaki artış arasında doğrudan bir ilişki görülmektedir(Fukuyama, 2009, s.111 ; Fukuyama, 1999, s.30).

6.Bağımlı Kentleşmenin Çevresel Sonuçları

İnsanların meydana getirdiği kentlerin dışında, şehir içinde yer alan yeşil alanlar da kentsel bir tasarlamadır. Ancak doğal bir ortam ile insanlar tarafından tasarlanan ve bakımı yapılan bir görünüm arasında farklılıklar bulunmaktadır. Şehir merkezlerinde tasarlanmış olan yeşil alanlar, çevresel etkenlerden kolayca zarar görebilmektedir. Şehir içinde bir alan çoraklaştırılıp, üzerine binalar dikildikten sonra tekrar yıkılıp, yeşil alana dönüştürülmeye

çalışıldığında eski doğal görünümüne ulaşmak çok zor olmaktadır. Ayrıca su ve hava kaynakları son derece sınırlı bir doğal ortamın meydana gelmesine neden olmaktadır (Mc Harg, 1969, s.17-52; Fırat, 2014, s.22).

Günümüz kentlerinde yeşil alanlar bütünüyle yapay bir görünüm göstermektedir. Kent içindeki parklardaki yeşillikler doğal olmaktan ziyade başka bir yerde hazırlanıp, sonradan monte edilmiş alan görünümündedir. Bu tip düzenlemeler bir süre sonra kaybolmakta ve kalıcılıkları bulunmamaktadır. Bağımlı kentleşmenin bulunduğu kentlerde çevre koruma uygulamalarının rant beklentisiyle şekillendiği belirtilmektedir. Kapitalist düşünce tarzı yapılacak her işi iktisadi yönü ile değerlendirdiği için çevre ekonomisi, çevresel hareketleri temel odak noktası olarak ele almaktadır(Fırat, 2014, s.22).

7.Bağımlı Kentleşme ve Gecekondu Sorunu

Bilgi toplumu çağını yaşadığımız günümüzde de gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğunda gecekondulaşma sorunu bulunmaktadır. Endüstrileşmekte olan ülkelerin kentleşme seviyesi, göç etmiş olanların temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Böylece gelişmiş ülkelerin kentleşme seviyesinden farklı bir sahte kentleşme yaşanmaktadır. Bağımlı kentleşmenin yaşandığı yerleşim yerlerinde nüfus, kentin olanaklarından çok daha hızlı artmaktadır. Göç yoluyla kente gelenlerin temel barınma gereksinimi yasal yollarla sağlanamayınca ortaya gecekondu yerleşimleri çıkmaktadır(Demirci, 2013, s.17).

Gecekondu, tarım kesiminde piyasaya yönelik üretime geçilip, kentlere nüfusun göç etmesinin fazlalaşmasına karşın endüstri toplumu olma aşamasını tam anlamıyla gerçekleştiremeyen toplumlarda ortaya çıkmaktadır. Tarımda makineleşmenin yoğunlaşması ile tarım kesimindeki işgücünün kentsel alanlardaki olanakların cazibesi sonucu cezp edildikleri, buna karşılık bu işgücünün kentsel alanlardaki hizmetler ve sanayi yapısı içinde gereği gibi yer almadıkları hallerde, yasal olmayarak başkasının mülkiyeti üzerinde sağlıksız bir şekilde barınma gereksinimlerini karşılamaya çalışması ile oluşmuş yerleşim biçimi olarak ortaya çıkmışlardır(Kıray, 1982, s.339 ; Kongar, 1982, s.75).

Gecekondu, ülkenin çeşitli kırsal bölgelerinden gelen insanlar yerleşmektedir. Gecekondu bölgelerinde böylece kozmopolit bir sosyo-kültürel yapı oluşmaktadır. Ülkenin belli bölgelerinden gelen insanların belli alanlarda toplanarak farklı farklı gecekondu mahalleleri de oluşturduğu görülmektedir. Gecekondu bölgelerinde yaşayanların gelir düzeyi kırsal bölgelerden daha fazla ancak kent merkezinde yaşayanlara nazaran daha düşük

düzye de olabilmektedir. Gecekondulaşmanın beraberinde bazı sorunları da getirdiği görülmektedir. Bu sorunlar; kentleşme ve iktisadi sorunlar ve sosyo-kültürel sorunlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Gecekondulaşma ekonomik yönden göç edenlerin iş bulmada güçlük çekmesi ve yerleşim yerlerinin yıkılması halinde oluşan gelir kayıpları olmak üzere sorunlara yol açabilmektedir (Demirci, 2013, s.27).

Göç ederek kente gelen kırsal nüfusun, metropol kentlerde karşılaşmış olduğu en temel sorun işsizlik ve kazanılan gelirin geçimi sağlamaya yetmemesidir. Büyük metropol kentlere göç eden insanlar, sırf büyük kentte yaşamak uğruna bütün bu sıkıntılara katlanmakta ve derin yoksulluğu da bir yaşam biçimi olarak benimsemektedirler. Gecekondu bölgelerinde yaşayanlar tüm aile bireyleri olarak kendilerini sürekli hayatla kavga eden bir birey gibi hissetmekte ve toplumbilimcilerin yoksulluk kültürü olarak nitelendirdiği bir kültüre sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedirler (Türkdoğan, 1982, s.226).

Göçle mekânsal olarak kentleri büyüyen az gelişmiş ülkelerde, modern sektörlerde istihdam olanakları bulunmadığı takdirde yoksulluk kültürü ortaya çıkmaktadır. Göç eden kesimin koşullar değişse bile yoksulluk kültürünün etkisinden kurtulamadığı ve günü yaşamaya baktıkları, geleceğe ise önem vermedikleri görülmektedir. yoksulluk kültürünün etkisi altında yetişen çocuklar aile içinde şiddet görmekte ve suça eğilimli olmaktadır (Kıray, 1982, s.57).

Gecekondulaşma yoksulluk kültürü etkisinde bir yaşam tarzını, yaşam stiline temsil etmektedir. Gecekondularda yaşayan aileler üzerinde yapılan çalışmalarda, gecekondu aile yapısının, değer yargıları ve toplumsal yapı olarak bir tarafta köyü, diğer tarafta kenti temsil eden ikili bir aileyi temsil ettiği görülmektedir. Göç olgusunun sadece insanların değil, kültür, beceri ve sermayenin de hareketliliği anlamına geldiğini düşünecek olursak, bu hareketliliğin bir taraftan göç edilen yeri, diğer taraftan da kenti etkilediğini görebiliriz (Wirth, 2002, s.77).

Göç yoluyla kente yerleşen insanlar hem yerleştikleri kenti, hem de kendilerini değiştirmektedirler. Göç yoluyla gelenler işsizlik, yoksulluk, sağlıksız barınma koşulları gibi sorunların yanı sıra düşünsel, davranışsal ve duygusal yönden de bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadırlar. Göçmenlerin değişim ve dönüşüm süreci her zaman tam anlamıyla bir toplumsal bütünleşme ile sonuçlanmaz. Farklı toplumsal ve kültürel niteliklere sahip olan kitlelerin göç yoluyla aynı kentte yaşamaları sosyal bütünleşme ya da sosyal farklılaşmadan kaynaklanan sorunları da gündeme getirmektedir (Yasa, 1970, s.9-18).

Kentleşme sürecinde, kente bütünleşme ve kente uyumun sağlanmadığı dönemlerde uyumsuz kesimlerin sosyal patlamalara yol açması ya da sebep olması beklenmektedir. Ama ülkemizde kente uyumsuzluk (kentleşememe) sosyal patlamalara şimdilik yol açmamaktadır. Zaten çözülmüş bir toplum, toplum değildir. Topluları birbirine bağlayan ve sosyal olaylara ve değişimlere karşı onları tutan bağlar gereklidir. Geçiş süreçlerinde de bu bağlar tampon mekanizma olarak iş görürler. Dolayısıyla bu mekanizmalardan insanların kente uyumlarının sağlanması noktasında faydalanılabilir.

Kentlerdeki göçmenlerin uyumsuzluğu ve yabancılaşma sorunu sadece kentsel değerlere uyum sağlanamayışından kaynaklanmaz. Bu konuda asıl unsur, devletin tanımlamış olduğu kentsel değerler ve kent zihniyeti karşısında insanların dışlanmış olmasıdır. Ancak bütün dünyada geçerli olabilecek kentsel değerler bulunmamaktadır. Kentleri hiç kuşkusuz birbirinden farklı inanç sistemleri ve ideolojiler tarafından biçimlendirmektedir (Cansever, 1996, s.24). Kentlerde sosyo-kültürel sorunlar mevcut toplumsal değerlerin ön plana çıkarılması ile önlenebilecektir. Gecekondulaşma olgusu, kentlerde konut probleminin belirli ölçüde azalmasını sağlıyorsa ve kentlerde sosyal patlamaları engelliyorsa bu mekanizmalara belli ölçüde karşı çıkılmamalıdır. Dolayısıyla konut sorununa halkın getirmiş olduğu çözüm yollarının iyileştirilmesi gerekmektedir (Demirci, 2013, s.79).

Kapitalist sistemin neden olduğu eşitsizlik coğrafik olarak kentsel mekanlardan izlenebilmektedir. Kapitalist sistemde sürekli ve yaygın bir toplumsal eşitsizliğin etkisini sürdürdüğü ve gelir dağılımdaki eşitsizlik paralelinde mekânsal farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Azgelişmiş ülkelerdeki bölgesel farklılaşmalar, kentsel yoğunlaşma ve kentsel eşitsizlikler, kapitalist sistemin neden olduğu farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren küreselleşme ve bilgi toplumuna geçiş ile birlikte bağımlı kentleşmenin hakim olduğu kentler, gelir dağılımının da adaletsiz olduğu ve toplumsal sınıflar arasındaki farklılıkların derinleştiği mekanlar haline gelmişlerdir. Kentsel mekandaki toplumsal sınıflar arasındaki farklılaşmalar, ortaya yeni toplumsal gerilim ve çatışmaların artmasına da yol açmaktadır. Bağımlı kentleşme sürecinde kentlerin üstlendiği üretime yönelik mekanların rolü de değişime uğramıştır. Bağımlı kentleşmenin bulunduğu mekanlar, gecekondulaşmanın, yeni toplumsal dışlanmaların ve tüketimin yoğun olduğu yerleşim yerleri haline gelmişlerdir (Sallan Gül, Kahraman, 2013, s.257).

8. Bağımlı Kentlerde Fiziksel Yönden Bölünmeler ve Mekansal Dışlanmalar

Kapitalist sistemde Bağımlı kentleşmenin görüldüğü kentlerde sosyo-kültürel ve ekonomik çelişkilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Bağımlı kentler iktisadi, sosyal ve kültürel çelişkilerden kaynaklanan sorunların da merkezi durumundadır. Bağımlı kentleşmenin bulunduğu yerleşim yerlerinde eğitim, sağlık, konut, ticaret, kültür ve ulaşım temel kentsel sorunları oluşturmakta ve bu sorunlar ortak tüketim araçlarının örgütlenmesi yoluyla çözümlenmeye çalışılmaktadır (Tümtaş, Ergun,2016, s.140). Sermaye birikiminin ve üretim araçlarının yoğunlaşmasıyla kapitalist sistemin geliştiği ülkelerde tüketim giderek toplumsallaşmaya başlarken tüketim araçlarının dağıtımındaki kapitalist düşünce arasında da çelişki oluşmaktadır. Bağımlı kentleşmenin çelişkilerini çözmek için yapılan devlet müdahaleleri ise başka tip kentsel sorunlara yol açabilmektedir. Kapitalist üretim ve bölüşüm, bağımlı kentleşmenin olduğu yerleşim yerlerinde fiziksel bölünme ve mekânsal dışlanmaların da temel kaynağını meydana getirmektedir(Castells, 1997, s.14).

Bağımlı kentleşmenin yaşandığı kentler, toplumsal yönden eşitsizliklerin en çarpıcı ve yoğun bir biçimde yaşandığı yerleşim yerleridir. Toplumsal yönden zengin kesimlerin ve yoksul kesimlerin birbiri ile çelişkili olarak yaşandığı mekanlar olarak görülmektedirler (Tümtaş, Ergun,2016, s.142).

Bağımlı kentlerde yerleşim alanlarına yönelik yapılan uygulamalar, bu yerleşim yerlerinde çelişkili yapının derinleşmesine, yoksulluğun giderek yaygınlaşmasına da yol açmaktadır. Yoksulluk kültürünün etkisi altında yaşayan kesimlerin temel yerleşim alanları kentsel arsa stoku yönünden bir rezerv alanı olarak da görülmektedir. Kent merkezinde yeni iş alanları olarak görülen bu yerleşim alanları, kentsel dönüşüm projeleri aracılığı ile de yatırımlara açılmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri bazı kesimler açısından iktisadi yönden fayda sağlarken, bu bölgelerde gecekondularda yaşayan yoksul kesimler açısından farklı mağduriyetlere yol açmaktadır(Kuyucu, Ünsal, 2011, s.88).

Küreselleşme sürecini yaşayan günümüz kentlerinde bir taraftan yeni konutların inşa edilmesi için gereken arsanın temininde sıkıntının bulunması, diğer taraftan da giderek hızlı bir biçimde artmakta olan konut sıkıntısı, yeni bir yapılanmanın olmasını gerektirmektedir. Bağımlı kentleşmenin yaşandığı yerlerde hedef olarak seçilen bölgeler ise yoksulluk kültürünün yaşandığı bölgeler olmaktadır. Yoksul kesimin yıllarca çabaları sonucu yerleşmiş oldukları alanlar, rant bölgesi haline gelebilmektedir. Böylece kentin kenar

mahallelerinde yaşayan ve dezavantajlı grupları oluşturan yoksul kitleler, yerlerinden olmaktadır (Ergun, 2009, s.942).

Günümüzün bağımlı kentleşen yerleşim yerlerinde mekânsal ayrışma aynı zamanda piyasa imkanlarına ulaşabilmek açısından da kıt kaynaklara ulaşım olanaklarında farklılaşma anlamına da gelmektedir. Eğitim, sağlık, bayındırlık hizmetleri gibi birçok alanda hizmetlere ulaşmadaki farklılıklar, piyasa imkanlarının bir kuşaktan diğerine ulaşmasını kolaylaştırırken hareket kabiliyetinin belirli biçimde sınırlandırılmasına da yol açmaktadır. Kent sakinlerine sunulan olanaklarda farklı şekillerde yapılmış olabilir. Kent sakinlerinin yaşadığı alan işgücünün de ortaya çıktığı alan olma özelliğini göstermektedir. Mekansal yerleşim aynı zamanda sınıfsal özellikler de barındırmaktadır. Üretim yönetimi ve üretim ilişkileri de bu alanda etkisini göstermektedir. Bağımlı kentlerde mekânsal yerleşim aynı zamanda toplumsal sınıfların özelliklerine göre şekillenmektedir. Genel olarak kent sakinleri kendi gelir yapısına uygun yerlerde yaşamaktadır. Sermaye birikiminin büyük ölçüde baskısı altında bulunan kentsel alanlarda mekânsal olarak da farklılaşma görülmektedir. Piyasanın yapısı kent sakinlerinin seçim tercihlerini de belirlemektedir. Kentleşme sürecinde zengin toplumsal sınıfların ve sermaye birikimi sahiplerinin tercihlerinin biçimlenmesi birbirinden keskin bir şekilde ayrılan farklı mekânsal yerleşimleri de beraberinde oluşturmaktadır. Yoksulluk kültürü altında yaşayan dezavantajlı grupların mekan seçiminde tercih olanakları bulunmamaktadır. Dezavantajlı gruplar bağımlı kentleşme sürecinde zengin toplumsal sınıflar seçimde bulduktan sonra geri kalanla idare etmek zorunda kalmaktadırlar. Böyle bir durum yoksul ve dezavantajlı kent sakinlerinin toplumsal olarak da entegre olamadıkları, diğer toplumsal gruplardan fiziki açıdan da izole olmalarına ve mekânsal yönden de ayrışmalarına yol açmaktadır (Tümtaş, Ergun,2016, s.145). Küreselleşme sonucunda iktisadi alanda meydana gelen değişimler sonucunda önceden yoksul olarak nitelendirilemeyecek kitleler dahi yoksul durumuna düşebilmektedir. Öte yandan bu yoksulluk hem kalıcı hale gelmekte ve hem de yoksul kitleler toplumsal ve mekânsal süreçlerden izole bir duruma düşmektedir. Kentsel yoksulluk aynı zamanda sınıf altı yoksulluk biçiminde de ortaya çıkmaktadır. Sınıf altı yoksullar olarak nitelendirilen toplumsal kitleler, düzenli herhangi bir gelire ve işe sahip olmayan, devletin yardımlarına muhtaç olan ve toplumda suç işleme potansiyelini bünyesinde barındıran ve son derece elverişsiz ve sağlıksız barınma koşullarına sahip olan kitlelerdir. Köprü ve büyük gökdelenlerin altında, metro duraklarının içinde karton kutuların üstünde sürdürülmeye çalışılan bir hayat, dezavantajlı olan bu yoksulların toplumsal ve mekânsal bakımdan güçsüz konumlarını göstermektedir. Gelişmiş kentlerin bir simgesi olarak gördüğümüz büyük

gökdelenler, köprüler birbirinden çok farklı toplumsal grupların yaşamlarına da tanıklık edebilmektedir. Küreselleşme ve Bilgi Toplumu süreci sonrasında ortaya çıkan toplumsal değişim kentlerde yaşayan toplumsal grupların yaşam koşullarını da farklı şekillerde etkilemekte ve olumsuz ya da olumlu açıdan dönüşen yaşamsal uygulamalar kentsel yerleşim yerlerinde de etkisini göstermektedir. Küreselleşmenin etkisini gösterdiği kentlerde çalışan yoksullar genelde düşük gelir elde etmeye yol açan uzmanlık işleri dışındaki alanlarda istihdam edilmektedir. Dolayısıyla bağımlı kentlerde yaşayan dezavantajlı yoksul grupların çalışıp, çalışmadığı ya da hangi alanlarda istihdam edildikleri de yoksulluk analizleri açısından önem taşımaktadır. (Bıçkı, 2005, s.106).

9.Sonuç

Küreselleşme ve Bilgi Toplumu geçiş ile başlayan büyük dönüşüm sonucunda meydana gelen kentleşme sürecinde, bağımlı kentlerde de dezavantajlı grupların yoksulluğu derinleşerek artmıştır. Kapitalizm kentsel yapılanmaya müdahale ederek iktisadi politikalarda da dönüşüme yol açmış, bunun sonucunda Sosyal Hukuk Devleti paralelinde sürdürülmekte olan sosyal politikalar yerini Neo Liberal Politikalara bırakmıştır. Küreselleşme çağının Neo liberal Politikaları kentsel yerleşim yerlerindeki yoksulluk kültürünün etkisi altında yaşayan dezavantajlı insan gruplarını, zengin toplumsal sınıfların tercihi dışında kalan yerlerde yaşamaya zorlamıştır. Toplumun genelinde yaşayan toplumsal gruplarla entegre olamayan yoksul ve dezavantajlı gruplar hem mekânsal, hem de sosyo-kültürel açıdan izole bir biçimde yaşam sürmeye başlamışlardır.

Küreselleşme ile oluşan bağımlı kentlerde üretim bölgelerinden, tüketim bölgelerine dönüşme süreci, kentsel yapıda da bir taraftan yüksek düzeyde gelir getiren meslekler döneminde küreselleşmenin kente etkisi noktasında tartışılabilir bir diğer olgu ise küresel kentlerde ortaya çıkan ve üretim mekânlarından tüketim mekânlarına dönüşüm sürecinin, kentsel yapıda, bir yandan yüksek gelir olanaklarına sahip kimseler ile genel olarak hizmetler sektöründe istihdam edilen düşük gelir olanaklarına sahip olan dezavantajlı yoksul gruplar bir arada ancak birbirleri ile iletişimsiz bir şekilde yaşamaktadırlar. Toplumsal sınıflar arasında görülen bu derin ayrışma, fiziksel olarak mekânsal boyutta da yoksul ve dezavantajlı kesimler açısından derin bir izolasyonu ve yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu durum sadece sosyo-kültürel yönden değil, fiziksel olarak da izolasyonla sonuçlanmaktadır.

Bağımlı kentlerde Kentsel dönüşüm çalışmaları ile küreselleşen bir kent olabilmek için kentsel alanlarda birbiri ile rekabet eden yepyeni iş, konut ve yeni yerleşim alanları inşa edilmeye çalışılmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri yeni yaşam alanlarının inşası için oluşturulmaktadır. Sermaye birikimi sahiplerine kentsel dönüşüm projeleri ile yeni açılım imkanları sağlanırken kentsel kimlik ve kentsel imajda da olumsuz etki yaptığı düşünülen alanların düzeltilerek, küresel yeni bir kent meydana getirme ve sermayeyi kente çekmek için rekabet yönünden de avantaj sağlandığı düşünülmektedir. Ancak kentin yeniden yapılanması sağlanırken kenar mahallelerde yaşayan dezavantajlı toplumsal gruplar izolasyona uğratarak kent merkezinin suçlardan arındırılmış olacağı düşünülmektedir. Küresel kent oluşturma yönündeki bu stratejiler yoksul ve dezavantajlı grupları mevcut yerleşim yerlerinden etmekte ve daha da izole bir şekilde yaşamalarını sağlayarak yoksulluklarını daha da derinleştirmektedir. Böylece dezavantajlı ve yoksul toplumsal grupların yoksulluk kültürünün etkisi altındaki sorunları çözüme kavuşturulmaktan ziyade kent içinde farklı mekanlara taşınmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri bağımlı kentin fiziksel ve mekânsal yapısında birtakım yeni değişimlere yol açmış olsa da kentin yapısında görülen izolasyon, eşitsizlik ve bölünmeler giderek daha da derinleşerek artmaktadır.

Bağımlı kentlerdeki yoksulluğun temel sebebinin gelir dağılımındaki adaletsizlik, giderek artan göçler, işsizlik ve doğal afetler olduğu söylenebilir. Az gelişmiş ülkelerde büyüme oranlarında artış olduğu belirtilse de gelir düzeyindeki yetersizliğe bir çözüm bulunmamaktadır. Yoksulluğa çözüm bulmaktan ziyade, yoksulluğu yöneten politikalar uygulanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde büyüme oranlarındaki artışa paralel yoksulluğun da derinleşerek artması, uygun sosyal politikaların da uygulanmadığını göstermektedir. Kentsel alanlara göç ederken, küresel kentin sunmuş olduğu ekonomik ve sosyal imkanlara ulaşmayı tasarlayan, ancak dezavantajlı ve yoksul bir toplumsal grup haline dönüşen grupların yoksulluklarını giderici ekonomik ve sosyal politikaların devreye sokulması gerekmektedir. Bu kesimlerin göç etmesinin altında yatan kentin sağlamış olduğu olanakların, bu gruplara kırsal yerleşim alanlarında iktisadi ve sosyal politikalarla sunulması büyük ölçüde dengesiz göçleri önleyebilecektir.

Endüstrileşme, hızlı nüfus artışı, kırsal bölgelerden kentsel bölgelere olan göç ve gecekonduların ortaya çıkması aralarında nedensellik ilişkisi bulunan değişkenlerdir. Endüstrileşme, kırsal bölgelerden kentsel alanlara olan göç, metropol kentlerde yaşayanların sayısını yükseltmekte, ancak bu durum gecekondulaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle toplumsal açıdan büyük bir sorunu oluşturan bu duruma neden olan etkenlerin analiz edilerek, çözüm tedbirlerinin buna göre oluşturulması gerekmektedir.

Gecekondulaşma sorununun kökeninde Bağımlı Kentleşme ve kırsal bölgelerden kentsel alanlara yönelen göç bulunmaktadır. Tarım sektöründe ortaya çıkan iktisadi dengesizlikler, kırsal alanlardan kentlere göçün de temel nedenini oluşturmaktadır. Gecekondu sorunları sadece kentleşme politikaları ile çözüme kavuşturulamayacağından iktisadi ve sosyal politikalarla da desteklenmesi gerekmektedir. Tarım kesiminde gelir düzeyini yükseltecek siyasi, sosyal ve iktisadi önlemlerle göçlerin durdurulması, hiç kuşkusuz gecekondulaşma sorununun da çözümünü sağlayacaktır.

Küreselleşen kentlerdeki derin yoksulluğu engelleyebilmenin temel şartı günümüzde de devamlı olan sürmekte olan metropol kentlere doğru göçün durdurulmasıdır. Metropol kentlerde alınacak tedbirlerin yanı sıra kırsal bölgelerde toplum kalkınmasının sağlanması ve göçlerin olduğu yerleşim bölgelerinin iktisadi ve sosyal açıdan daha uygun bir hale getirilmesinin sağlanması gerekmektedir. Kırsal alanlardaki bölgelerin ön plana çıkan özellikleri dikkate alınarak bu bölgeler için en uygun olacak iktisadi planlamanın gerçekleştirilmesi ve kırsal bölgelerden metropol kentlere göçün tersine çevrilmesi gerekmektedir. Küresel metropol kentlere olan göçlerin engellenmesi için bu bölgelerdeki mevcut yerleşim planları dışındaki yerlerin kesinlikle imara açılmaması uygulanabilecek başlıca önlemlerden biridir. Bunun dışında istihdam olanağı sağlayabilecek yatırım projelerinin metropol kentler dışında kalan diğer bölgelere dağıtılması düşünülebilecek bir başka önlem olabilir. Küresel kentlerdeki derin yoksulluk ve plansız kentleşme, gelir dağılımındaki adaletsizlik ile giderek artmıştır. Hızlı kentleşmeye entegre olamayan dezavantajlı toplumsal gruplar, gecekondu bölgelerinde toplanmış ve izole bir toplum yapısını oluşturmuşlardır. Bu nedenle gelir dağılımındaki adaletsizliği düzeltici ve gelirin yeniden dağılımını sağlayacak mekanizmaların devreye sokulması ve küresel kentlerdeki dezavantajlı gruplara yönelik sosyal politikaların uygulamaya girmesi son derece önemli olmaktadır.

Kentleşme ve konut politikalarına ilişkin olarak uygulamaya konulacak politikalar, çarpık ve düzensiz kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunların dikkate alınarak uygulamaya konulmalıdır. Bağımlı kentleşmeye yönelik sorunlar çözümlenmeye çalışılırken sorunlar bir bütün olarak ele alınarak, çözümler oluşturulmalıdır. Kentlere yönelik uygulamaya konulacak politikaların sıkı bir şekilde takip edilmesinin yanı sıra merkezi bir otoriteye de denetim mekanizmasının verilmesi ve rasyonel bir kentleşme politikasının rayına oturtulması gerekmektedir. Kentleşme politikası devreye sokulduğunda siyasi iktidarla, yerel yönetimlerin birbirleriyle koordineli bir şekilde çalışması, kentlere ilişkin temel sorunların çözüme kavuşturulması açısından son derece önemlidir.

Kaynakça

- Alamanda, A.(2021).** The effect of economic growth on income inequality: Panel data analysis from fifty countries. *Info Artha* 1(5).
- Aslanoğlu, R. A. (2000).** Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Bursa: Ezgi Kitabevi
- Bahçeci, H. I. .(2018).** “Bağımlı Kentleşme”, Mamur Işıklı, Yasemin ve Esmeray Alacadağlı (Der.). *Kamu Yönetimi Ansiklopedisi*. İstanbul: Astana Yayınları, 41-47.
- Bahçeci Başarmak, H.I. (2020).** Bağımlı Kentleşme, Kent Hakkı ve Kentsel Dönüşüm. *Memleket Siyaset Yönetim*, 15(34), 217-242.
- Barro, R.J., (1999).** Inequality, Growth, and Investment. NBER Working Paper 7038.
- Barro, R.J., (2000).** Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth* 5(1), 5-32.
- Bıçkı, D.(2005).** Kentsel Yoksulluğun Yapısal Faktörlerle Analizi: Ekonomik ve Politik Yapının Yeniden Örgütlenmesi; Karşılaştırmalı Bir Analiz. *İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 7(1), 104-137
- Cansever, T.(1996).** Habitat II Konferansı ve Türkiye'nin Yerleşim Sorunları. İstanbul: İz Yayınları.
- Castells, M. (1979).** The Urban Question- A Marxist Approach. London: MIT Press
- Castells, M.(1997).** Kent, Sınıf, İktidar. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cerimovic, V.L. (2011).** Kentleşme veya Söзде Kentleşme. *NASLEDE* 8(17), 39-63.
- Demirci, E.(2013).** Kentleşmenin Bir Sonucu Olarak Gecekondu ve Gecekonduya Alternatif Çözümler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergun, C.(2009).** Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Gülsuyu Mahallesi Örneği. VI.Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Bildiriler Kitabı(e-kitap). 1-3 Ekim 2009, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi,(<http://www.sosyolojiderneği.org.tr/kutuphane/izlec.php?kitap=1&tip=makale&cid=19>), 942-943.
- Erkan, H. (1994).** Bilgi Toplumuna ve Ekonomik Gelişme. İstanbul: İş Bankası Yayınları
- Es, M., Güloğlu, T. (2004).** Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği. *Bilgi*, 8(1), 79-93.
- Fırat, A.S.(2014).** **Doğayı Ve İnsanı Yoksullaştırıcı Kentleşme Pratikleri.** *Tesam Akademi Dergisi* 1 (2) , 31-64
- Fukuyama, E(1999).** Tarihin Sonu ve Son İnsan. Çev. Dicleli, Z. İstanbul: Gün Yayınları

- Fukuyama, E.(2009).** Büyük Çözülme. Çev. Kaya, H. İstanbul: Profil Yayınları
- Harvey, D. (2012).** Sermayenin Mekânları. (Çev. B. Kıcırcı, D. Koç, K. Tanrıyar ve S. Yüksel) İstanbul: Sel Yayıncılık
- Jean, S., Causa, O., Jimenez, M. and Wanner, I. (2007).** Migration in OECD Countries: Labour Market Impact and Integration Issues. OECD Economics Department Working Papers, No. 562, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/18151973>
- Karabulut, A.(2023).** OECD Ülkelerinde Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacıbektas Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, R.(1980).** Kent Bilimleri Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Keleş,R.(2014).** 100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu. İstanbul: Cem Yayınevi
- Keleş, R.(2016).** Kentleşme. Ersoy, M. Kentsel Planlama: Ansiklopedik Sözlük. İstanbul: Ninova Yayınları, 211-212
- Kıray, M. (1982).** Gecekondu, Azgelişmiş Ülkelerde Hızlı Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşememe. Ankara: Toplum Bilim Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kongar, E.(1982).** Kentleşen Gecekondular ya da Gecekondulaşan Kentler Kentsel Bütünleşme. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayınları, Yayın No:4
- Kuyucu, T., Ünsal, Ö.(2011).** Neoliberal Kent Rejimiyle Mücadele: Başbüyük ve Tarlabası’nda Kentsel Dönüşüm ve Direniş. *İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa.*
- Der: Göktürk, D., Soysal,L., Türel, İ. İstanbul: Metis Yayınları, 85-106.
- Laborit, H .(1990).** İnsan ve Kent. Çev. Onaran, B. İstanbul: Payel Yayınları.
- Lall, S.V., Selod, H., and Shalizi, Z. (2006).** Rural-Urban Migration in Developing Countries: A Survey of Theoretical Predictions and Empirical Findings. World Bank Policy Research Working Paper. No. 3915. <http://hdl.handle.net/10986/8669>
- Mc Harg, Ian L.(1969).** İnsanların Şhrinde Tabiatın Yeri. Modern Şehir ve İnsan Sağlığı. Ankara: İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları.
- Sallan Gül, S., Kahraman, E.(2013).** Kent İçin Sosyal Adaleti Savunmak ya da David Harvey Üzerinden Kentsel Adaleti Okumak. Kent Üzerine Özgür Yazılar. Der: Ergun, C., Güneş, M.,Dericioğulları Ergun, A. İstanbul: Bağlam Yayınları, 257-277.
- Tümtaş, M.S., Ergun, C.(2016).** Küreselleşme ve Kentlere Etkileri. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2016(37), 135-150
- Türkdoğan, O.(1982).** Ayaktakiler be Karanlıktakiler. İstanbul: Üçlü Neşriyat.

- Wan, G., Zhang, X., Zhao, M.(2022).** Urbanization can help reduce income inequality. *Urban Sustainability*, 2(1).
- Wirth, L.(2002).** Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme. Çev: Duru, B., Alkan, A. Ankara: İmge Yayınları.
- World Social Report (WSR) (2020).** Inequality in a Rapidly Changing World United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- Yasa, İ.(1970).** Gecekondu Ailesi: Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 1970(25),9-18
- Yıldırım,E.(2006).**“Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm”, *Planlama*, s.7-24,http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/b0a59ddf11c58e7_ek.pdf (01.02.2025).
- Yücel, A. (1996).** Cumhuriyet Dönemi İstanbul’unda İmar ve Modernleşme. *Görüş* 28, Kasım-Aralık İstanbul.

